

EKONOMICKÁ DIMENZE RUSKO-UKRAJINSKÉ KRIZE – HLEDÁNÍ VÝCHODISEK

V návaznosti na vývoj situace na Ukrajině a související roli Ruska v konfliktu přistoupila EU k ekonomickým sankcím v oblasti kapitálových trhů, zboží dvojího užití, dovozu a vývozu zbraní a vývozu některých technologií souvisejících s energetikou. Rusko následně zareagovalo zavedením zákazu dovozu vybraných zemědělských výrobků, a to s platností od 7. srpna. Přes přijaté sankce situace na Ukrajině dále eskalovala, a proto Evropská rada dne 30. srpna 2014 rozhodla o prohloubení ekonomických sankcí. V reakci na zavedení ruských protipatření vůči EU oznámil předseda vlády dne 8. srpna 2014 ustavení pracovní skupiny pro sankce pod vedením státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy (dále jen „pracovní skupina“). Cílem bylo zaměřit se na reálné dopady sankcí na české firmy a debatovat o opatřeních, které by vedly ke zmírnění dopadů sankcí na českou ekonomiku, včetně posílení exportních možností českých firem.

Prvním výstupem pracovní skupiny byl materiál Hodnocení dopadů sankcí v rámci ukrajinské krize, který schválila vláda dne 27. srpna 2014. Materiál identifikoval možná opatření, která lze v krátko a dlouhodobém horizontu přijmout za účelem zmírnění dopadů sankcí na českou ekonomiku. Návazně byl vládou dne 15. října 2014 schválen Implementační plán opatření v reakci na přijetí sankcí v rámci ukrajinské krize (dále jen „Implementační plán“), který dále rozpracoval jednotlivá opatření, která vláda plánuje provést v následujícím období. Průběžné vyhodnocení plnění Implementačního plánu vzala vláda na vědomí dne 8. prosince 2014. Bylo konstatováno, že všechna opatření jsou plněna uspokojivě, z převážné části zcela dle stanoveného harmonogramu. Mírné časové zpoždění bylo identifikováno v oblasti posílení ekonomické diplomacie.

V souvislosti s rusko-ukrajinskou krizí byl zejména konec roku 2014 poznamenán **dramatickým politickým a hospodářským vývojem**. Nad rámec problémů spojených se zavedením ekonomických sankcí ze strany EU (a USA) a ruskou odpovědí na ně, se na vzájemných hospodářských vztazích mezi ČR a RF negativně projevíly další vlivy, které zasáhly ruskou ekonomiku. Mezi ně je třeba zahrnout postupné (a v závěru roku 2014 skokové) oslabování rublu, které znamenalo pokles kupní síly obyvatelstva a zhoršenou investiční schopnost podnikatelů. Jedním z důvodů tohoto vývoje byla také klesající cena ropy na světových trzích. Čeští podnikatelé, především exportéři do Ruska a v širším kontextu do celého regionu zemí Společenství nezávislých států (SNS), dávali průběžně najevo svoje znepokojení a volali po reakci ze strany vlády.

Na základě těchto požadavků **ministr průmyslu a obchodu rozhodl o ustavení Pracovní komise k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize (Komise), jejíž vytvoření vzala vláda na vědomí svým usnesením** ze dne 22. prosince 2014 č. 1105. Komise poskytuje flexibilní platformu pro jednání podnikatelů s dotčenými ministerstvy, státními finančními institucemi a dalšími subjekty

činnými v podpoře exportu (seznam členů Komise je uveden v Příloze č. 6). Komise se mimo jiné podrobněji zabývá rozpracováním Implementačního plánu u těch opatření, která jsou primárně v gesci MPO.

Ačkoliv je v nastalé situaci možné nacházet **jisté paralely s krizí v roce 1998, je nutné upozornit i na významné odlišnosti**. Existuje celá řada podobností, pokud jde o příčiny vedoucí ke krizi, jež na straně ruské ekonomiky mají strukturální povahu a souvisí s dlouhodobě nerealizovanými reformami, její vysokou závislostí na vývozech surovin, neefektivní alokací zdrojů, klesající produktivitou, nekonkurenceschopnými trhy a nedostatkem inovací. Na straně vnějších faktorů souvisí příčiny s prudkým poklesem ceny ropy (Příloha č. 1 - Graf 2) a v roce 1998 také poklesem cen dalších komodit. Zásadní odlišností jsou však geopolitické souvislosti a sankce roku 2014, které omezily přístup Ruska na mezinárodní finanční trhy, zvýšily nejistotu investorů, podpořily odliv kapitálu, snížily objem investic a zvýšily nedůvěru domácího podnikatelského sektoru a spotřebitelů v další vývoj ruské ekonomiky.

Je třeba také zdůraznit, že dnes se jedná o problém zcela jiného řádu. V roce 1997 činil celkový vývoz České republiky do Ruské federace 24,3 miliard Kč a v důsledku krize se vývoz v roce 1999 propadl téměř na polovinu (13,1 miliard Kč). V roce 2013 dosáhl vývoz hodnoty téměř 116 miliard Kč a během jedenácti měsíců roku 2014 se v korunovém vyjádření snížil cca o 2,5 %. (Příloha č. 1 - Tabulka 1). Struktura vývozu do Ruské federace je diverzifikovaná a na rozdíl od dovozu je patrné, že vyvážené zboží se často vyznačuje technologickou náročností a vysokou přidanou hodnotu (Příloha č. 1 - Graf 1).

Vývoz do Ruska zaujímá v rámci celkového vývozu ČR méně než 4 % (3,7 % za rok 2013). Pokud ovšem očistíme tento ukazatel od vývozu do zemí EU (tedy od obchodu na kvazi vnitřním trhu), **činil podíl Ruska v posledních letech téměř 20 %**. Jde tedy o zdaleka nejvýznamnějšího obchodního partnera ČR mimo EU (Příloha č. 1 - Tabulka 2).

Silným faktorem, který ovlivnil nedávný vývoj ruské ekonomiky, byl především **prudký propad ruské měny na konci roku 2014**. Neustálý pokles kurzu rublu vůči euru/dolaru je možné pozorovat v průběhu posledních let (Příloha č. 1 - Graf 3) a měsíců (Příloha č. 1 - Graf 4). **Pokud jsou změny plynulé a dlouhodobé, trh a firmy jsou schopné na tento trend relativně flexibilně reagovat**. Nicméně v případě, že dojde ke skokovému propadu měny, jaký se v případě rublu udál ve třetím prosincovém týdnu roku 2014 (Příloha č. 1 - Graf 5), nastává **závažný problém**, protože firmy se **neumí v krátkém časovém úseku prudkým změnám přizpůsobit**, dochází ke zhoršení platební morálky a dalším negativním jevům ovlivňujícím vzájemný obchod.

V reakci na tuto situaci volají sociální partneři po **opatřeních, která by pomohla minimalizovat negativní důsledky pro české exportéry**. Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) bylo zapojeno do vyjednávání s Evropskou unií o podobě sankcí a na základě operativní komunikace s potenciálně ohroženými firmami prosazovalo, aby sankce nedopadly na obchod s civilním zbožím (v případě zboží dvojího užití) a technologie pro zpracování ropy a nebyly tak pro firmy likvidační. Sankce vůči Ruské federaci, které vstoupily v platnost v srpnu a září roku 2014, by měly mít jen velmi omezený přímý dopad na českou ekonomiku. Daleko závažnější však budou nepřímé či sekundární důsledky omezujících opatření, navíc umocněné dalšími negativními faktory (viz. úvod materiálu). MPO situaci průběžně sleduje, analyzuje a vyhodnocuje ve spolupráci s podnikatelskými svazy. SPD ČR v této souvislosti provádí průzkum mezi českými firmami ohledně jejich čerstvých zkušeností s ruským trhem, reakcí na současnou situaci a návrhů opatření na zmírnění následků krize. Výsledky ankety budou zpracované do dalších verzí příslušných materiálů MPO. Dotazník je uveden v Příloze č. 5.

Od vzniku krize registrujeme jasně vyjádřené přání českých exportérů **zůstat na ruském trhu a dosavadní pozice pokud možno nevyklízet. Je však zřejmé, že jak vývozci primárně zaměřeni na trhy zemí SNS, tak i vývozci snažící se o hledání alternativních trhů, se neobejdou bez účinné státní podpory a posílení ekonomické diplomacie.**

Mezi **nástroji na podporu exportu**, které aktuálně máme k dispozici, lze jmenovat např. **financování a pojištění úvěrů prostřednictvím státních institucí České exportní banky (ČEB) a Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP), podpora účasti na výstavách a veletrzích, služby agentury CzechTrade, resp. Jednotné zahraniční sítě, organizování cest vrcholových státních představitelů v doprovodu podnikatelských misí, pořádání konferencí a business seminářů.** MPO ale i další rezorty se snaží tyto činnosti vyvíjet ve spolupráci se sociálními partnery co nejefektivněji. Další zintenzivnění této podpory však přináší zvýšené požadavky na lidské a finanční zdroje, což s sebou přináší větší zátěž pro státní rozpočet.

Bezpečnostně-zahraniční a zahraničně politický aspekt rusko-ukrajinské krize

Tento materiál bude rozšířen o uvedenou kapitolu později. Příslušnou pasáž vypracuje Ministerstvo zahraniční věcí.

VÝCHODISKA

1. Jasně formulovat stanovisko vlády (nad rámec obecného prohlášení v „Implementačním plánu“), že jakkoli podporujeme diverzifikaci exportu do alternativních teritorií, trh Ruska a zemí SNS neopouštíme.

Představitelé českých firem vyslovili opakovaně požadavek na vládu ČR, aby:

- podpořila aktivity exportérů směrem do Ruska a zemí SNS;
- jasně deklarovala, že ruský trh přes současné těžkosti neopouštíme;
- zvážila posílení zahraniční sítě ekonomických diplomatů a představitelů CzechTrade v zemích SNS;
- zintenzivnila své proexportní aktivity (výstavy, podnikatelské mise a další) jak směrem k trhům zemí SNS, tak i dalších zemí, které mají potenciál stát se ve střednědobé a dlouhodobé perspektivě alternativním odbytištěm českých výrobků a technologií.

Tyto požadavky byly shrnuty v tzv. Prohlášení účastníků semináře „Český export a finanční krize v Ruské federaci – hledání východisek“, konaného dne 13. ledna 2015 v budově MPO ČR. Plné znění tohoto prohlášení viz Příloha č. 4.

2. **Financování projektů Českou exportní bankou a jejich pojištění prostřednictvím Exportní garanční a pojišťovací společnosti**

Reakce České exportní banky (ČEB)

S ohledem na skutečnost, že měnová struktura a durace (průměrná doba splatnosti) pasiv ČEB (emitované dluhopisy v EUR a USD) odpovídá měnové struktuře a duraci aktiv ČEB (pohledávky z úvěrů poskytnutých v EUR a USD) v Ruské federaci **nenese ČEB primární riziko kurzových ztrát navázaných na rubl** a z tohoto důvodu toto riziko nezajišťuje. Nicméně s ohledem na skutečnost, že u většiny subjektů-dlužníků ČEB v Ruské federaci je jejich schopnost obsluhovat jejich závazky vůči ČEB silně korelována s měnovým kurzem rublu vůči EUR, respektive USD, **nese ČEB významné sekundární riziko vyplývající z ohrožení schopnosti dlužníků obsluhovat dluhovou službu v EUR, respektive USD** v důsledku významného poklesu hodnoty rublu vůči těmto měnám.

V případě dlouhotrvajícího oslabení měnového kurzu RUB k EUR a USD hrozí **riziko, že zřejmě téměř žádný z dlužníků v RF nebude schopen dostát svým závazkům vůči ČEB** a celé ruské portfolio bude v důsledku tohoto vývoje v kategorii „pochybné“. Nad rámec již plánovaných opravných položek **může** v důsledku dlouhodobějšího oslabení kurzu RUB vůči EUR a USD **dojít k potřebě tvorby dalších opravných položek s dopady na státní rozpočet** v roce 2015.

ČEB provádí intenzivní monitoring vývoje jednotlivých obchodních případů realizovaných s dlužníky v Ruské federaci a dle individuálních vyhodnocení je připravena přistoupit k jednáním s dlužníky o úpravě některých parametrů stávajících transakcí, např.:

- dílčí **zajišťování měnové pozice** k financováním přijatým v EUR či USD¹,
- **úpravy výše splátek** v rámci stávajících splátkových kalendářů,
- v opodstatněných případech je ČEB připravena vyhodnotit a projednat s dlužníky i **prodloužení celkové splatnosti úvěru** tak, aby cash flow dlužníků v nově nastavených splátkových kalendářích umožňovalo obsluhu dluhové služby.

Cílem je minimalizovat jednak přímé dopady na ČEB jako věřitele nebo zprostředkovaně na EGAP a zároveň minimalizovat možné dopady na státní rozpočet České republiky z titulu dotace na opravné položky.

Reakce Exportní a garanční pojišťovací společnost (EGAP)

Na prudké zrychlení devalvace rublu a faktickou měnové krizi v Rusku EGAP reagoval vypracováním **Akčního plánu**, který mimo jiné zahrnuje analýzu všech obchodních případů v RF, zvýšený monitoring, jednání s financujícími bankami a rozhodnutí představenstva o tom, že všechny obchodní případy (nové i úpravy stávajících) budou podléhat rozhodnutí představenstva. Monitoring se zaměřuje i na státy napojené na ruský trh, které jsou ovlivněny pohybem kurzu rublu i všeobecně makroekonomickou a geopolitickou situací v Rusku.

- Na základě zjištěných skutečností pak EGAP také navrhne možné **postupy, jak do budoucna pracovat s nepřímým měnovým rizikem**. Možnosti jsou například: větší důraz na přirozený **hedging**, požadavek na částečný či úplný **měnový hedging** či **sleva na pojistném** pro úvěry v domácí měně dlužníka.
- V současnosti EGAP neplánuje nijak omezovat pojišťování exportu do Ruska. Bude pouze trvat na obchodech se silnou dlužnickou protistranou a u nových obchodních případů bude od financujících bank vyžadovat **analýzu prospekce daného trhu (forward-looking)** a nebude stačit analýza historie subjektu a trhu (backward-looking).
- Existuje reálná možnost, že na konci ledna 2015 dojde rozhodnutím OECD k přeřazení Ruské federace z 3. do 4. rizikové kategorie (7. kategorie je nejvíce riziková).

¹ ČEB předpokládá použití derivátů jako doplňkového nástroje pro mitigaci klientských tržních rizik. Využití tohoto nástroje je však omezené především z důvodu požadavku Zákona 58/1995 Sb. o zajištění pozic a nízké úrovni kapitálu ČEB.

- účastníci zasedání Komise konstatovali, že i přes zvýšené riziko politického a ekonomického vývoje RF je v zájmu české ekonomiky pokračovat ve vývozu do RF
- tento zájem je dán jednak zájmem českých firem na udržení tradičního trhu, jednak zájmem na udržení pracovních míst, technologií a kapacit ve firmách vyvážejících do RF
- vzhledem ke skutečnosti, že nabídka komerčního financování a pojištění je v současné době velmi omezena, zůstává jedním z mála nástrojů zajištění financování vývozu do RF pojištění EGAP
- pojištění EGAP poskytované českým exportérům napřímo, či prostřednictvím bank (ČEB a komerční banky) by mělo pomoci udržet vývozy českých firem do RF i v období zvýšeného rizika a vytvořit tak exportérům časový prostor pro hledání alternativních odbytišť pro jejich produkci

3. **Obnovení činnosti Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci (MVK)**

Komise byla ustanovena na základě mezivládní dohody v roce 2005 a již proběhlo celkem 8 zasedání. Jedná se o jedinou platformu pro bilaterální ekonomické vztahy, kde se mohou na vysoké úrovni scházet zástupci různých rezortů obou zemí současně s představiteli podnikatelské sféry a na ní lze účinně podpořit spolupráci, iniciovat nové aktivity, řešit problémy apod. Její nezastupitelnost potvrzuje i skutečnost, že podobné komise organizuje ve vztahu k RF a dalším zemím i většina ostatních ČS EU. V rámci MVK byly vytvořeny specializované pracovní skupiny na regionálním i oborovém principu, z nichž některé pokračují v aktivní činnosti nehledě na současnou krizi ve vztazích EU (a tedy i ČR) k RF. Jejich přehled je uveden v příloze č. 2.

- Na základě doporučení vyplývajících ze závěrů setkání Evropské rady v březnu a září r. 2014 byly v souvislosti s rusko-ukrajinským konfliktem omezeny styky s představiteli Ruské federace, což zapříčinilo odklad 9. zasedání MVK v Praze, které bylo plánováno na rok 2014.
- Aktuálně probíhá vnitřní diskuse o možnosti uskutečnit toto zasedání a zároveň testujeme s ruskými partnery termíny s cílem uskutečnit jednání co nejdříve, tedy v březnu 2015.

4. **Spolupráce s regiony**

Ačkoliv se většina klíčových ekonomických procesů v Rusku odehrává v Moskvě a Moskevské oblasti, případně Petrohradě a Leningradské oblasti, **Ruská federace se skládá z celkem 83 jednotlivých subjektů**. Specifika jednotlivých regionů nabízejí velký potenciál pro rozvoj obchodu a investic, a proto by se aktivity státu a firem neměly zaměřovat pouze na dvě největší města. Jako vhodné cíle

pro podnikatelské mise se jeví **Republika Tatarstán** (cesta se již uskutečnila v termínu 5. – 7. listopadu 2014), **Nižgorodská oblast, Sverdlovská oblast, Republika Baškortostán, Tjumeňská oblast, Samarská oblast.**

- V prvním pololetí r. 2015 ministr průmyslu a obchodu plánuje uskutečnit návštěvu Nižgorodské (26. - 28. května) a Sverdlovské oblasti (7. - 10. července) za doprovodu podnikatelů (podrobněji viz Příloha č. 3).
- MPO ČR dále usiluje o obnovení činnosti Společné pracovní skupiny s Republikou Baškortostán. Pokud se její zasedání uskuteční v Ufě, předpokládáme rovněž podnikatelskou misi v čele buď s ministrem průmyslu a obchodu nebo jeho náměstkem.
- Vhodnost výběru regionů vychází především z dlouhodobých ekonomických výsledků a preferencí českých firem. Tento návrh zohledňuje i dlouhodobé plány činnosti ZÚ v RF.

5. Další opatření na podporu exportu

- Specializace podnikatelských misí na konkrétní obory – v závislosti na charakteristikách a potřebách partnerských zemí a regionů
- Výstavy a veletrhy v Rusku a zemích SNS

V roce 2015 Ministerstvo průmyslu a obchodu po konzultaci s oborovými asociacemi a svazy naplánovalo oficiální účast na 4 veletrzích se zaměřením na průmysl:

METALLOOBRABOTKA, Moskva - Mezinárodní strojírenský veletrh 25. – 29. května

UGOL ROSII and Mining, Novokuzněck – Mezinárodní veletrh důlní techniky 2. – 5. června

ELEKTRO MOSKVA, Moskva – Mezinárodní veletrh elektrozařízení 8. – 11. června

MAKS, Moskva – Mezinárodní veletrh leteckého průmyslu 25. – 30. srpna

Dále je plánována účast na celé řadě specializovaných výstav a veletrhů (SVV) prostřednictvím agentury CzechTrade.

- V této souvislosti je potřebné zajistit **účelnější spolupráci byznysu a státní správy**, mimo jiné efektivnější organizací výstav a veletrhů.
- Na rozdíl od podnikatelských misí, jejichž zacílení je na základě dlouhodobé zkušenosti nejefektivnější právě do vybraných regionů, je třeba konstatovat, že v případě výstav je nejúčinnější podpora účasti v hlavních centrech RF (Moskva, Petrohrad, omezeně i další metropole). Souvisí to i s koncentrací klíčových ekonomických procesů (viz bod č. 4).

6. Hledání alternativních trhů pro české exportéry – podpora aktivit podnikatelů v těchto zemích

- V první řadě přicházejí v úvahu **země, které mají podobné potřeby jako RF** (byť jde o trhy se značně nižší absorpční kapacitou) a současně není příliš obtížné se na ně adaptovat z hlediska administrativních bariér, distribuční sítě atd. Tyto parametry splňují někteří další členové SNS, jako je Ázerbájdžán, Kazachstán, Bělorusko, Uzbekistán v menší míře pak např. Gruzie.
- Dále jde o **země, před kterými podobně jako v případě Ruska stojí problém diverzifikace a modernizace průmyslu** - např. ostatní země BRICS, Jižní Amerika, země Perského zálivu. Zde však situaci komplikuje nutnost obtížnější a nákladné adaptace.

7. Budování kapacit pro export

Je žádoucí, aby bylo více podnikatelů reálně schopných exportovat – **znalostní základna, semináře, konference, podnikatelské inkubátory**. Pro efektivní aktivity je důležité mít znalosti z oblasti financování, celní problematiky, specifik trhu, aktuálních příležitostí ale i rizik atp. Součástí budován/rozšiřování kapacit pro export by vždy měla být snaha o vytvoření konkurenceschopného produktu a schopnost a možnost vyhledat partnera.

- V roce 2014 MPO v návaznosti na přijetí sankcí uspořádalo nebo hostilo několik informačních seminářů pro české podnikatele, na kterých měli možnost diskutovat otázky aplikace sankcí, financování, celních záležitostí, získávání licencí s odborníky z MPO, MF, MZV, Licenční správy a Generálního ředitelství cel.
- Podobné akce jsou plánovány i pro rok 2015.
- V roce 2014 byla zahájena nová forma spolupráce MPO, CzechTrade a MZV s cílem zefektivnit podporu českým exportérům, včetně začínajících. „Vstupním místem“ do systému je sdílené Klientské centrum, společným produktem pak jednotný Katalog služeb.

8. Práce s médii

Aktivně informovat média nejen o problémech na trzích zemí SNS (což je velmi důležité), ale i o pozitivních aspektech. **Poskytování objektivního zpravodajství** všemi aktéry činnými v českém exportu a jeho podpoře (kromě zastupitelských úřadů i MPO, CT, ČEB, EGAP, svazy, komory a jejich členové)

9. Rozšíření sítě ekonomických diplomatů, zemědělských diplomatů a zahraniční sítě agentury CzechTrade

K zajištění aktivní podpory podnikům při pronikání na tyto trhy je potřeba zajistit adekvátní posílení ekonomické diplomacie prostřednictvím navýšení počtu a zvýšení kvalitativní úrovně ekonomických diplomatů na ekonomických úsecích vybraných zastupitelských úřadů ČR v zahraničí a zástupců zahraniční sítě CzechTrade.

Diplomaté budou vysláni na základě podepsané dohody o spolupráci MZV a MPO a memoranda o spolupráci mezi MZV a MZe s cílem podpořit české podniky na zahraničních trzích.

Posílení ekonomické diplomacie má zásadní význam pro rozvoj české ekonomiky. Pokud je realizováno efektivně, napomáhá účinně exportu, generuje nové zakázky a tím vytváří nová pracovní místa. **Hlavní náplní práce ekonomických diplomatů by mělo být zajišťování podmínek pro podporu podnikatelských aktivit v zahraničí, otevírání přístupu na zahraniční trhy, odstraňování bariér mezinárodního obchodu či propagaci České republiky u potenciálních zahraničních investorů.**

- ZÚ Moskva a ZÚ Kyjev budou nově posílené o diplomata zabývajícího se zemědělskou problematikou. Aktuálně jsou vypsaná příslušná výběrová řízení.

Závěr

- **Ruská federace je pro Českou republiku v krátkodobé a střednědobé perspektivě nenahraditelná. Důležitost spočívá nejen v tom, že ruský trh je odbytištěm českého exportu, ale i ve skutečnosti, že společnosti s ruským vlastnictvím jsou u nás významnými zaměstnavateli a investory (Příloha 1 – Tabulka 3).**
- **Ohrožení exportu do Ruska má nerovnoměrný vliv na českou ekonomiku, způsobuje, že některá odvětví jsou zasažena více než jiná. Tato situace se dá těžko ovlivnit, protože by vyžadovala diverzifikaci českého hospodářství, což je dlouhodobý proces.**
- **Čeští vývozci mají o Rusko zájem a chtějí na tomto trhu setrvat.**
- **Exportní financování do Ruska a na Ukrajinu zůstává velmi problematické, a to jak komerční, tak se státní účastí.**
- **Hledání alternativních teritorií je krok správným směrem, nicméně má opět dlouhodobý charakter, a je nutné si uvědomit, že alternativní trhy hledají i konkurenční zahraniční firmy. Je zcela evidentní, že rusko-ukrajinská krize se nedotkla pouze vztahů s těmito dvěma zeměmi, ale i vztahů s ostatními zeměmi regionu, tedy těch, jejichž měna je závislá na kurzu rublu i těch, jejichž hospodářství je silně zaměřeno na těžbu nebo zpracování ropy.**

- **Okamžitá opatření (v rámci stávajícího rozpočtu) je možné zaměřit především na podporu vyšší úrovně podnikatelských misí do regionů, posílení ekonomické diplomacie, pro které již byly alokovány prostředky, a do jisté míry na intenzivnější podporu výstav a veletrhů (především SVV). Zintenzívnit je možné také přenos informací směrem k podnikatelům, a to nejenom s využití elektronických médií (např. portál Businessinfo.cz), ale i v přímých jednáních obecnější povahy nebo s dotčenými skupinami exportérů.**

Zpracovali (odd. 51520):

Ing. Nikola Hrušková (l. 2889), Mgr. Jiří Pytlíček (l. 3486), Mgr. Ivan Galat (l. 2834)

Schválil (odb. 51500):

Mgr. Martin Pospíšil (l. 2618)